

بسیا درکش می صهبای قاین عروس حجره شد رعنائی قاین
ز عطر زعفرانش مست مستم قدح پر کن ز سرگل های قاین
میان دسته های زعفرانش بزن دستی به قاف و یای قاین

مجموعه ی شعر

قاین

پایتخت زعفران

حسن مختاری

مختاری، حسن، ۱۳۳۷ -
مجموعه‌ی شعر قاین پایتخت زعفران / حسن مختاری، - - مشهد: ضریح آفتاب،
۱۳۸۴.
۱۲۰ ص.

ISBN: 964 - 429 - 018 - 6

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
۱ - شعر فارسی - قرن ۱۴. الف. عنوان.
۸۶۱/۶۲ م ۳۷۸ PIR/۸۲۰۳/خ ۳۱۷ م ۳
۱۳۸۴
کتابخانه ملی ایران
۴۳۶ - ۸۴ م

مؤسسه فرهنگی
هنری - انتشاراتی
ضریح آفتاب

نام کتاب	:	قاین پایتخت زعفران
مؤلف	:	حسن مختاری
ناشر	:	مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشاراتی ضریح آفتاب
نوبت چاپ	:	اول، سال ۸۴
قطع	:	وزیری
شمارگان	:	۳۰۰۰ جلد
قیمت	:	۱۰۰۰۰ ریال
چاپ	:	دقت ۳۴۱۹۵۶۰
شابک	:	۹۶۴ - ۴۲۹ - ۰۱۸ - ۶
مركز پخش	:	مشهد - خیابان امام خمینی (ره) - جنب سازمان آموزش و پرورش خراسان دفتر و فروشگاه مرکزی مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی ضریح آفتاب تلفن: ۲۲۱۰۰۴۵ نمابر: ۲۲۱۲۲۲۴ «حق چاپ محفوظ است»

فهرست

۲۶	جام ارغوان	۶	پیشگفتار
۲۷	پیغام گل	۸	مقدمه‌ی ۱
۲۸	مرهم زخم	۱۰	مقدمه‌ی ۲
۲۹	یا قوت سرخ	۱۱	ذاکراں سحرخیز
۳۰	سکوت مرگ را	۱۳	غدير.....
۳۱	جام زهر	۱۴	یاس کبود
۳۲	قلمرو آتش	۱۵	گوهری بر شطِ خون
۳۳	تروند گوهر کنج کویر	۱۶	فروغ ابدی
۳۵	جوانان	۱۷	کبوتران حرم
۳۶	دمت پلِ پلی	۱۸	مرغ شب
۳۷	گلو و نژده غده	۱۹	قاین دارالملک
۳۸	عروس کشون	۲۰	قاین نگین کویر
۴۰	بُونندو	۲۱	پایستخت زعفران
۴۱	یَگ بَغَل اُوشونه	۲۳	زعفران در آتش
۴۳	خرجون دانشگاه	۲۴	زعفران در آوار
۴۴	عید آمدو لرزیدم	۲۵	باغ بی آواز

- ۷۷ باور کنید - حرف دل
- ۷۸ نهر گل آلود
- ۷۹ آهوی زخمی
- ۸۰ رمل بیابان
- ۸۱ سفیر ویرانی
- ۸۲ مکر و ریا
- ۸۳ سمندر در آتش
- ۸۵ خاکستر نشینان
- ۸۶ طرح طوبی
- ۸۸ کوزه گران و پادشاه
- ۹۲ (رباعی ها) دو بیتی های زعفران
- ۹۵ ضمیمه (مقدمه)
- ۹۶ قاین
- ۹۷ در دلاویز - چو گانه های خونین
- ۹۸ مرد عبادت - مولا علی علیه السلام
- ۹۹ آینه ی حیدری - مولا علی علیه السلام
- ۱۰۰ دشت جنون
- ۱۰۲ حدیث سوختن - دیده در بایی
- ۱۰۳ راه میخانه
- ۱۰۴ چرخ لکنکی
- ۱۰۵ مدرسه ام دیر شد
- ۱۰۶ زعفران از کاشت تا برداشت
- ۱۰۷ درخت توت پاشا
- ۱۰۸ زعفران در مهتاب
- ۱۰۹ مهر خاموشان
- ۱۱۰ خلعت نو
- ۱۱۱ باغ سبز
- ۱۱۲ آب، خاک، باد
- ۱۱۳ اسرار کبوترها
- ۱۱۴ نامها و اصطلاحات
- ۱۲۰ زندگینامه
- ۴۵ شهر بازی قاین
- ۴۶ دانه های عشق
- ۴۸ بقعه ای بر خاک
- ۴۹ غریستان اندیشه
- ۵۰ عطر ماندگار قهستان
- ۵۱ نگین درخشان
- ۵۲ روایت خشکسالی
- ۵۳ فریاد نان
- ۵۴ سینه سرخان گمنام
- ۵۵ باده ی پنهان
- ۵۶ وقف
- ۵۷ شیر مادر
- ۵۸ ساغر
- ۵۹ غم نامه مصلی
- ۶۰ اسرار بادیه
- ۶۱ پریشان کنده
- ۶۲ چشم به راه
- ۶۳ درد آخر
- ۶۴ در سایه سار نخل ها
- ۶۵ گلشن عشق
- ۶۶ نسیم
- ۶۷ صولت گل
- ۶۸ شکر وصل
- ۶۹ کیسه بیماران
- ۷۰ یار آمد
- ۷۱ دریای غم
- ۷۲ رشته محبت
- ۷۳ پرستار
- ۷۴ کیمیای حقیقت
- ۷۵ در سنگر نالاش
- ۷۶ بند جغد - دامن شوریده

پیشگفتار

کل علم لیس فی القرطاس ضاع کل سرّ جاوزالاثنین شاع
هر دانشی که در کاغذ نباشد تباہ می‌شود و هر سرّی که از دو نفر بگذرد شایع
می‌گردد. امام علی علیه السلام

«مردم قایمات مردمی مؤمن، انقلابی، پرشور و دارای سوابق درخشان در زمینه‌های دینی و انقلابی هستند. دشت‌های وسیع حاصلخیز، این منابع طبیعی سرشار و نیروی انسانی مستعد می‌تواند آینده‌ی این منطقه را به مراتب بهتر از آن‌چه که امروز است آباد کند.»
سید علی خامنه‌ای - شهریور - ۷۸

سپاس خداوندی را که سخنوران از ستودن او عاجزند و حسابگران از شمارش نعمت‌های او ناتوان و تلاشگران از ادای حق او درمانده، خدایی که افکار ژرف‌اندیش، ذات او را درک نمی‌کند و دست غواصان دریای علوم به او نخواهد رسید.

هر گیاهی که از زمین روید وَحَدَّةُ لَا شَرِیْکَ لَہُ گوید

خدای را شاکرم که توانستم سومین مجموعه‌ی شعرم «قاین پایتخت زعفران» را به شما ادب دوستان و شاعران ایران زمین به خصوص هموطنان خطه‌ی زعفران‌خیز جنوب خراسان قاین و قایمات تقدیم نمایم.

ای خطه‌ی زرخیز خراسان قاین
 ای مرکز زعفران ایران قاین
 از شربت زعفرانی‌ت سرمستم
 می‌گیرم از آن پیاله پنهان قاین

قاین دیاری به قدمت تاریخ در آغوش کویر، پایتخت زعفران که بوی عطر زعفرانش از خاک تا افلاک پیچیده، سرزمین ماندگار طلای سرخ که مرغوبیت زعفرانش آوازه‌ی جهانی دارد.

از مخمل بنفش گل‌های زعفرانش هر سال در پاییز تن‌پوشی می‌دوزیم و آن را بر قامت سبز و همیشه ماندگار قاین می‌آویزیم و در آخرین شیارهای مزرعه‌ی زعفران به جشن می‌نشینیم و شکرگزار خوان گسترده‌ی او می‌شویم و شاعر جوان و خوش ذوق قاین آقای محسن امین‌زاده چه نیکو سروده:

منم قاین و مرزهایم طلا
 که ایزد نگه داردم از بلا

امید است این گوهر آرام گرفته‌ی کنج کویر روزی مانند زعفران بی‌رقیبش طلایی و شایسته بر آن‌چه که هست نمایان شود و این مهم حاصل نمی‌گردد مگر به همت شما که بی‌دریغانه در اعتلای فرهنگی آن گام بردارید.

از برادر عزیزمان آقای مهندس محسن احتشام، مدیر شرکت تروند، فرماندار محترم، مدیریت جهاد کشاورزی و اداره‌ی فرهنگ و ارشاد و شورای اسلامی شهر قاین و آقای محسن امین‌زاده کمال تشکر و امتنان را دارم اگر حمایت‌های بی‌دریغتان نمی‌بود طی این طریق برایم مشکل بود.

و از شما همسر و فرزندانم (رضا، مجید، حمید) که دستان پرتوانم بودید تشکر و قدر دانی می‌نمایم و این کتاب را به پاس زحمات بی‌شائبه‌ی شما هدیه‌تان می‌دارم تا توشه‌ی راهتان گردانید.

و من الله توفیق

حسن مختاری

زبان دوم از اسرار و گنج است
 که چون زلف پُرشان پُرشکنج است

زبان اولم از درد و رنج است
 فغان و داد از سووم زبانم

مقدمه‌ی ۱

زعفران گیاهی است از خانواده‌ی زنبقیان و بومی ایران که سرزمین اصلی آن از زمان حکومت مادها در دامنه کوه‌های الوند در همدان و حوالی آن بوده است ایرانیان نخستین قومی بوده‌اند که این گیاه ارزشمند را شناخته، و به کشت و پرورش آن پرداخته‌اند. زعفران از دیرباز در مناطقی از ایران از جمله قم، اصفهان، اصطهبانات فارس و خراسان کشت می‌شده است. کشت زعفران در منطقه‌ی قاینات قدمت هفتصد ساله دارد و مهد کشت این کالای ارزشمند بوده است در حال حاضر بیش از نود و پنج درصد زعفران ایران در جنوب خراسان تولید می‌شود و بیش از بیست هزار هکتار از اراضی جنوب خراسان که هفت هزار هکتار آن در قاینات واقع شده است، زیر کشت این محصول قرار دارد.

زعفران محصولی است ارزشمند که به علت خواص متعدد آن کاربردهای زیادی در تولید فراورده‌های غذایی، دارویی و شیمیایی دارد. زعفران گیاهی است خوش رنگ، خوش عطر، اشتها آور، نشاط‌انگیز، نیروبخش و دارویی که برای تقویت اعصاب و روان، رفع خستگی، رفع سنگ مثانه و کلیه، جلوگیری از پوسیدگی دندان‌ها و هضم غذا مؤثر است. ماده‌ای است نسکین دهنده که تقویت کننده‌ی قوای جسمانی و آرامش دهنده اعصاب نیز می‌باشد.

زعفران ایران مخصوصاً زعفران قاینات به اسناد تست‌های آزمایشگاهی و بررسی‌های کنترل کیفی از نظر قدرت رنگ دهی بین ۲۰۰ تا ۲۴۰ در ۴۴۰ واحد نانومتریک می‌باشد و از نظر عطر و طعم در جهان بی‌نظیر است.

در منطقه‌ی قاینات ۴۵۰۰ تا ۶۰۰۰ هکتار زیر کشت زعفران است که از این سطح سالانه حدود ۲۵ تن زعفران برداشت می‌شود در آمد حاصل از فروش این مقدار زعفران حدود شش میلیارد و دویست و پنجاه میلیون تومان می‌باشد که فقط مقدار ناچیزی از این مبلغ عاید تولید کنندگان می‌شود.

مصرف مدام کودهای حیوانی و شیمیایی طی نه سال در ایستگاه طرق مشهد روی زعفران نشان داد بالاترین محصول در سال نهم برداشت، مربوط به تیماری است که فقط کود حیوانی داده شده و بعد از آن تیماری که هر سه کود «N.P.K» را توأم مصرف نموده قرار دارد به علاوه نتایج تجزیه برگ و خاک نشان داده که به طور کلی تیمارهایی که کود مربوط به هر عنصر را نموده‌اند باعث افزایش غلظت آن عنصر در گیاه گردیده و بین میزان محصول و غلظت عناصر در گیاه در این سال روابط معنی‌دار وجود دارد (هفت عنصر ازت، فسفر، پتاسیم، کلسیم، منیزیم، آهن و منگنز) در عملکرد سال نهم زعفران مؤثر هستند و این رابطه حکایت از ایجاد تعادل بین عناصر فوق در محصول این سال زعفران می‌نماید که البته نتیجه فوق در شرایط خاص این منطقه صادق است.

مصرف کود حیوانی نه تنها موجب افزایش مواد آلی خاک می‌گردد بلکه میزان فسفر و پتاسیم قابل جذب را حتی بیش از کودهای شیمیایی افزایش داده است.

زعفران یکی از گیاهان استثنایی و شاید بتوان گفت تنها گیاهی است که در عین نیاز به آب کم از بازده اقتصادی بسیار خوبی برخوردار است. گذشته از آن، این گیاه زمانی به آب نیاز دارد که محصولات دیگر اصولاً به آب چندانی نیاز ندارند به طور کلی از اردیبهشت ماه تا مهر ماه که نیاز آبی سایر گیاهان افزایش می‌یابد این گیاه بنا به خصوصیات ویژه‌اش نه تنها به آب احتیاجی ندارد بلکه رطوبت موجبات پوسیدگی و از بین بردن پیاز آن را فراهم می‌سازد.

با توجه به محرومیت منطقه‌ی جنوب خراسان و کمبود آب، یکی از عواملی که باعث دلگرمی و عدم مهاجرت کشاورزان سخت‌کوش و مقاوم این منطقه گردیده است زراعت زعفران است در صورت عدم توجه به این محصول گرانها که می‌تواند رقم قابل ملاحظه‌ای از صادرات غیرنفتی را شامل و ارز قابل توجهی را نصیب کشور نماید، باعث مهاجرت روستاییان و تخلیه روستاها می‌گردد.

از شما فرماندار محترم و مسؤولین امر که در برگزاری همایش زعفران در سال ۱۳۸۱ در شهرستان قاین تلاش و کوشش نموده‌اید کمال تشکر را دارم؛ و امید است برپایی این گونه همایش‌ها در جهانی‌شدن زعفران قاینات و معرفی این طلای سرخ، مفید واقع گردد.

من ا... توفیق

حسن مختاری

مقدمه‌ی ۲

هر ملتی شهره به نامی است و هر نامی چکیده‌ی همت و تلاش و هنر آن ملت است و چه زیباست که نام دیگر مردمان سخت کوش و آفتاب سوخته‌ی دیار قاینات، مردمان سرزمین طلای سوخ باشد.

جهان امروز در صدد شکستن انحصارهاست و تا حد امکان، کشور ما به سمت خودکفایی و استقلال پیش می‌رود. در جهان علم نیز با پیشرفت‌های هر روزه و شگفت‌آور، هر غیرممکنی را ممکن ساخته‌اند و چه بسیار گیاهان گران قیمتی که با سازگار ساختن آن‌ها به نواحی مختلف جهان، درآمد حاصله را نیز از دست مردمان آن خارج ساخته و حتی به همان کشورهای بومی آن نیز صادر می‌کنند.

در این میان زعفران نیز دستخوش حوادث روزگار و دانش روز قرار گرفته است. اما آن‌چه زعفران قاینات را شهره‌گردانیده، رازی است سربه‌مهر که در دستان پینه‌بسته و چشمان به‌گود نشسته‌ی مردمان کویری و خستگی‌ناپذیر این سرزمین وجود دارد رازی که قرن‌ها از پدران به پسران انتقال یافته و امروز در دست جوانان و پیران این قوم وجود دارد و چه بسیار سالیان درازی طول خواهد کشید که زیر تیغ تجربه، دانشمندان دلیل بهترین بودن زعفران قاینات را دریابند.

طلای سوخ کویر بیشتر از طلا ارزش دارد و اگر نگاهی کارشناسانه و اقتصادی داشته باشیم متوجه می‌شویم که معدن مزارع کویر، هر سال با جوششی عظیم به دامان باصداقت مردمانش میلیون‌ها دلار سخاوتمندانه هدیه می‌کند و در کدام معدن طلا شما قدمتی هزارساله می‌یابید؟ پس شایسته است که نام دیگر مردمان قاینات را مردمان پایتخت زعفران جهان بنامیم و نام دیگر زعفران را «طلای سوخ کویر» ...

مهندس محمود مختاری
عضو هیأت علمی گروه کشاورزی
دانشگاه آزاد اسلامی